

ОҚО экономикасының бәсекеге қабілеттілігін кейбір көрсеткіштер бойынша бағалау 2-кестеде көрсетілген. Жоғарыда айтылғандарды ескере келе, келесідегідей қорытынды жасауға болады: 1) ОҚО әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштері төмен ауылдық аудандар өте көп; 2) ірі кәсіпорындардың толық қуатта жұмыс істемеуі немесе жабылуы салдарынан Кентау және Арыс қалаларын дамуы төмен топқа жатқызуға болады; 3) Түркістанда әлеуметтік сала мәселелері дәстүрлі сипат алып отыр, іліп алар өнеркәсіп саласы жоқ; 4) инвестициялар, еңбек, өндірістік және қаржылық әлеует негізінен Шымкент қаласында шоғырланған, яғни Оңтүстік Қазақстан облысы үшін орналастырудың шоғырланған түрі тән.

2-кесте. ОҚО экономикасының бәсекеге қабілеттілігін кейбір көрсеткіштер бойынша бағалау, %

№	Көрсеткіштер	2006	2007	2008	2007ж. 2006ж салыс.,%	2008ж. 2007ж. салыс.,%
1	Тұрғындардың жан басына шаққандағы ЖӨӨ, мың теңге	129,1	145,5	167,0	112,7	114,8
2	Жұмыспен қамтылған 1 адамға шаққандағы ЖӨӨ, мың теңге	297,6	340,8	330,6	114,5	97,0
3	Негізгі қорлардың 1 теңгесіне келетін ЖӨӨ, теңге	1,85	1,64	1,31	88,6	79,9
4	Негізгі капиталға салынған инвестициялардың 1 теңгесіне келетін ЖӨӨ, теңге	6,10	4,92	3,81	80,7	77,4
5	1000 тұрғынға шаққандағы кәсіпорындардың саны	1,87	1,88	2,30	100,5	122,3
6	Орташа айлық атаулы еңбек ақы, теңге	19386	22854	27586	117,9	120,7
7	Жұмыссыздық деңгейі, %	7,8	7,5	7,2	104,0	104,2
Ескерту – Аумақ экономикасын теориялық зерттеу негізінде автормен құрастырылған						

* * *

На областном уровне показана эффективность региональной системы хозяйствования и ее конкурентоспособность

Efficiency of regional system of managing and its competitiveness is shown at level of area.

ӨОЖ 631.11.22.

ОҚО ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖҮЙЕНІҢ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІГІН ДАМУ

DEVELOPMENT OF ECONOMIC SYSTEM COMPETITIVENESS OF SOUTH KAZAKHSTAN REGION

Ағымбай А.О., Атабекова Ж.К., Рысбаева С.К.
Agymbay A.O., Atabekova Zh., Rysbayeva S.K.

Қазақ ұлттық аграрлық университеті

Аумақтағы экономикалық қатынастардың дамуы түрлі нысандағы интеграциялар арқылы өңірлерде, тікелей шаруашылықтар байланысы негізінде пайда болады. Өндірістегі интеграцияның бөліну процесі, өңірдегі инновациялық құрылым мәселесін шешуде және жоғары технологиялық халық шаруашылық өнімдерінің дамуы кешенді ыңғайлы жағдайды қажет етеді.

Аумақтың бәсекеге қабілеттілігін дамыту көп сатылы құрылымы бар күрделі шаруашылық жүйелерге жататын интегралдық құрылымдарды құру негізінде мүмкін. Өндірістің интегралдық салааралық сипаты бір сала өндірісінің дамуы мен орналасуы онымен тікелей байланысты салалар

өндірісінің дамуы мен орналасуына тәуелді болады. Салааралық құрылымдардың қажеттілігі қоғамдық еңбек бөлінісі өнеркәсіптің жаңа салаларының құрылуына алып келіп, салааралық байланыстарды кеңейтетінімен түсіндіріледі. Аумақтың экономикалық дамуын басқарудың инновациялық жүйесі мемлекеттің, шаруашылық субъектілердің және қоғамдық институттардың үйлесімді әрекеттеріне негізделген. Салааралық интеграция тұжырымдамасын әзірлеуді талап етеді. Салааралық құрылымдарды дамыту тұжырымдамасы 2003-2015 жылдарға арналған Индустриалдық-инновациялық дамудың стратегиялық жоспарының негізінде қабылданады.

Аумақтағы салааралық құрылымдардың тұжырымдамасы олардың құрамындағы салалар мен өндірістерді қалыптастырудың тиімді жолдары мен қарқынын негіздеуге мүмкіндік береді. Осыған байланысты келесі негізгі мәселелер анықталды:

1) салалар бойынша «сұраныс-ұсыныс» тұрғысында зерттеулерді жүргізу: ауыл шаруашылығы, химия, тоқыма, тігін, тамақ, ұн-жарма, жем өндіру өнеркәсіптері, құрылыс материалдары мен құрылыс, түсті металлургия, туризм;

2) секторлардағы технологиялар туралы білім беру тетіктерін талдау: құрылысы, фармацевтика, құрылыс материалдары, металлургия, машина жасау;

3) интегралдық құрылымдардың нақты секторына қатысатын жұмысшылар мен мекемелердің санын анықтау;

4) салааралық интеграция жобаларын құру мақсатында үш саланың бірігуі (өнеркәсіп, ғылым, жергілікті билік);

5) инвесторларды іздеу және салааралық жобаларды қаржыландыру;

6) салааралық құрылымдар жобаларының мониторингін құру.

Жаңалықтарды ендіру және еңбек өнімділігін жоғарылатудағы кластерлердің артықшылығы ағымдағы табыстарға қарағанда аса маңызды болады (1-сурет). Технологиялық кластерге кіретін фирмалар сатып алушылардың қажеттіліктеріне жылдам бейімделуге қабілетті. Кластердің құрамындағы фирмалар сатып алушылардың қажеттіліктерін білетін және олармен тығыз қатынаста болатын компаниялардың шоғырлануынан және біртектес салаларда фирмалардың болуынан, мамандандырылған ақпаратты жинау құрылымдарының шоғырлануынан кіріс алады.

Кластерлер бәсеке мен кооперацияның жиынтығы бола тұра, М.Портердің бәсекеге қабілеттілігі ромбының келесі детерминанттардың болуы жағдайында ғана дамуы мүмкін: фирманың стратегиясы, олардың құрылымы мен сайысы, біртектес және қолдау салалары, факторлар параметрлері, сұраныс параметрлері.

1-сурет. Аумақта инновациялық-технологиялық кластерді құру сызбасы

Ел экономикасының бәсекеге қабілеттілігінің дамуы бірнеше кезеңдерден өтеді: 1) факторлар кезеңі; 2) инвестициялар кезеңі; 3) жаңалықтарды ендіру кезеңі; 4) байлық кезеңі. Бірінші үш кезеңде ұлттық экономиканың бәсекеге қабілеттілігі мен әл-ауқаттың өсуі орын алады, төртінші кезеңде өсу тежеліп, соңында құлдырау болады.

Қазіргі кезеңдегі Қазақстанның жағдайын бағалай отырып, біз өндіріс факторлары негізіндегі бәсеке және инвестициялар негізіндегі бәсеке кезеңдерінің тоғысуында тұрмыз деп айтуға болады. Дәл қазір басқа кезеңге қарқынды қадам басуға болады.

Қойылған максаттарға қол жеткізу бағасы және сапасы бойынша отандық өнімнің бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ететін өндірістерді құруды, отандық тауарларды әлемдік тауарлық нарықтарға шығаруды, салаға инвестицияларды тарту үшін шарттарды қалыптастыруды қарастырады. Қайта құрулар аясына шағын және орта бизнес белсенді түрде тартылған. Орталық және Оңтүстік Азия нарықтарын белсенді игеру қарастырылып отыр. Бұл аумақтар тұрғындардың өсуінің жоғарғы қарқындарымен және сәйкесінше, тауарларды тұтыну көлемінің ұлғаюмен ерекшеленеді.

Мақта өңдеу өнеркәсібінің шикізат базасының дамуы бірінғай емес. Жалпы, мақтаның егістік алқаптары 1991 жылмен салыстырғанда 65% ұлғайды. Егер статистикаға бет бұратын болсақ, мақтаның егістік алқаптарының өсуі негізінен мақта шаруашылықтарын қажетті өндіріс құралдарымен жабдықтау және мақта өсірудің агротехникалық шарттарын жақсарту есебінен болғаны анық. 90-шы жылдары еліміздің химия өнеркәсібі шитті мақта өсірумен айналысатын шаруашылықтарды минералды тыңайтқыштармен толығымен қамтамасыз етті. 1992-1998 жылдары нарықтық қатынастарға өту, жекешелендіру және мемлекет иелігінен алумен байланысты облыстағы кеңшарлар жойылып, мақтаның егістік көлемі төмендеді. Ауылшаруашылық құрылымдарын нарықтық қатынастарға бейімдеу арқылы ауылшаруашылық өндірісін реформалау нәтижесінде 2001 жылдан бастап, шитті мақтаның егістік алқаптары ұлғайды.

Бірақ мақта шаруашылықтарын жекешелендіру көлемі 3-5 гектар құрайтын егістік алқаптарының құрылуына алып келді. Бұл шағын жер көлемі мен құралдардың шектеулілігі жағдайында шаруа шаруашылықтарының жерді дұрыс өңдеу және мақтаны дұрыс өсіру шарттарын қамтамасыз ете алмауына алып келді. Аталған жағдайлар жалпы өнім мен өнімділіктің көлеміне өз ықпалын тигізді. Дегенмен, жалпы өнім мен өнімділік көлемі климаттық жағдайлар кедергі жасағанымен өсуде.

Өңір экономикасының бәсекелестік мүмкіндігін зерттеу кезіндегі қажетті бағалау:

- елдің бәсекелестік қабілетіне өңір экономикасының бәсекелестік қабілетінің ықпалы.
- түрлі факторлар мен шарттардың әсерінен өңір экономикасының бәсекелестік қабілетінің өзгеруі.
- өңір экономикасының келешектегі дамуының анықтау мақсаты, бәсекелестік қабілетінің жоғары деңгейге көтерілуі.

Өңір экономикасының бәсекелестік мүмкіндігін 2 тарауға саралау кезінде мына бағыттарды белгілеуге болады: экономикалық өркендеу, халыққа тиісті кірістің өсуі, ресурстарды тиімді пайдалану, ғылым және технология.

ОҚО 2010-2012 жж. бәсекеге қабілеттілікті арттыру факторларының болжамдық мәндері 1-кестеде көрсетілген.

1-кесте. ОҚО 2010-2012 жж. бәсекеге қабілеттілікті арттыру факторларының болжамдық мәндері

Көрсеткіштер	Белгілеу	2010ж.	2011ж.	2012ж.
ЖӨӨ көлемі, млн. теңге	У	433978	455677	473904
Тұрғындардың жан басына шаққандағы ЖӨӨ, мың.теңге	X1	237,9	254,5	266,8
Жұмыспен қамтылған 1 адамға келетін ЖӨӨ, мың теңге	X2	386,7	398,3	414,2
Негізгі қорлардың 1 теңгесіне келетін ЖӨӨ, теңге	X3	1,64	1,75	1,83
Негізгі капиталға салынған инвестициялардың 1 теңгесіне ЖӨӨ	X4	5,53	5,88	6,13
Жан басына шаққандағы өнеркәсіптік өнім көлемі, теңге	X5	71591	74455	78922
Жан басына шаққандағы ауыл шаруашылығы өнімінің көлемі, теңге	X6	47826	48304	49270
Жан басына шаққан бөлшек тауар айналымы, теңге	X7	45528	49625	55084
Жан басына шаққандағы ақылы қызмет көлемі, теңге	X8	24642	27845	31743
1000 тұрғынға келетін шағын кәсіпорындардың саны	X9	4,4	4,7	5,2
Орташа айлық атаулы еңбек ақы, теңге	X10	52843	60662	67160
Жұмыссыздық деңгейі, %	X11	6,3	6,1	5,8
Ескерту – Зерттеу арқылы автордың жасаған болжамы				

Аумақтағы өндіріс тиімділігін, яғни экономиканың бәсекеге қабілеттілігін сипаттайтын көрсеткіштер ретінде біз келесі 11 көрсеткішті таңдадық:

- 1) Аумақ тұрғындарының жан басына шаққандағы ЖӨӨ көлемі. Бұл көрсеткіш әлеуметтік

бағытталған, яғни аумақтың бәсекеге қабілеттілігін әлеуметтік тұрғыда көрсететін болғандықтан, оны ұсынылып отырған рейтингке енгізу өзекті болып отыр, себебі ол экономиканың тұрғындардың өмір сүруі қамтамасыз ету қабілеттілігін сипаттайды. Мұнда ЖӨӨ экономика салаларындағы қосымша құндардың жиынтығы ретінде анықталады, яғни аумақта өндірілген тауарлар мен қызметтердің қайта құрылған құнын көрсетеді.

2) Жұмыспен қамтылған 1 адамға шаққандағы ЖӨӨ. Шартты түрде бұл көрсеткішті «аумақ деңгейіндегі еңбек өнімділігі» деп атауға болады. Біздің пікірімізше, аумақ өнеркәсібіндегі еңбек өнімділігін шартты түрде көрсететін, аумақтағы өнеркәсіптік өнім көлемі мен осы салада жұмыспен қамтылған адамдардың санына қатынасын көрсететін көрсеткішті пайдалануға болады. Сонымен қатар аумақтың еңбек әлеуетінің пайдалануын көрсететін, яғни аумақ деңгейінде еңбек өнімділігі мен жұмыссыздық деңгейін бір мезгілде есепке алатын «ЖӨӨ аумақтың экономикалық белсенді тұрғындардың санына қатынасы» көрсеткішін пайдалану қолайлы болып отыр. Бірақ біз аумақтағы жұмыссыздық деңгейі көрсеткішін оның маңыздылығын ескере отырып жеке енгізуді ұсынамыз.

3) ЖӨӨ аумақ экономикасы салаларындағы негізгі қорлардың құнына қатынасы. Бұл көрсеткіш негізгі қорлардың 1 теңгесіне келетін ЖӨӨ, аумақ өзінің негізгі қорлар түріндегі бәсекелестік артықшылықтарын қалай пайдаланатынын, яғни аумақ деңгейіндегі қор қайтарылымын көрсетеді. Осы көрсеткішті есептеген кезде экономика салаларының негізгі қорлары тозуы ескерілген баланстық құн бойынша бағаланады.

4) ЖӨӨ негізгі капиталға салынған инвестицияларға қатынасы. Негізгі қорларды құруға, ұдайы өндіруге және сатып алуға (жаңа құрылыс, нысандарды кеңейту, реконструкциялау және техникалық қайта қарулануы, жабдықтарды сатып алу мен орнату және т.б.) бағытталған шығындардан алынған ЖӨӨ сомасын көрсетеді.

5) Тұрғындардың жан басына шаққандағы өнеркәсіптік өнім көлемі. Бұл көрсеткіш экономиканың бәсекеге қабілеттілігінің ішкі мазмұнын, индустриалдық дәрежесін, аумақтағы саланың қаншалықты дамығанын көрсетеді.

6) Тұрғындардың жан басына шаққандағы ауыл шаруашылығы өнімінің көлемі. Аумақ экономикасының бәсекеге қабілеттілігі рейтингісіне енгізілген бұл көрсеткіш аумақтың меншікті азық-түлікпен қамтамасыз етілуі дәрежесін, жалпы еңбек бөлінісіндегі саланың үлесін және азық-түлік қауіпсіздігінің деңгейін көрсетеді.

7) Тұрғындардың жан басына шаққандағы бөлшек тауар айналымы. Тұтыну нарығының дамуы мен сиымдылығын, аумақ экономикасындағы жиынтық сұраныстың деңгейін көрсетеді. Белгілі бір дәрежеде бұл көрсеткіш тұрғындардың төлем қабілеттілігі арқылы олардың әл-ауқатын сипаттайды.

8) Аумақтағы тұрғындардың жан басына шаққандағы ақылы қызметтердің көлемі. Бұл көрсеткіш әлеуметтік және экономикалық сипатқа ие, жиі экономиканың дамуын сипаттау үшін қолданылады. Есептеу әдістемесі бойынша тұрғындарға көрсетілген ақылы қызметтердің көлемі тұрғындар тұтынған түрлі қызметтерді құрайды және статистикалық тұрғыда тұтынушының көрсетілген қызмет үшін төлеген ақшалай сомамен өлшенеді.

9) Мың тұрғынға келетін шағын кәсіпорындардың саны. Алдыңғылар сияқты, бұл көрсеткіш экономиканың даму дәрежесін, кәсіпкерлік деңгейін, іскерлік белсенділігін сипаттауға мүмкіндік береді. Оның рейтингке енгізілуі дамыған елдермен салыстырғанда ҚР төмен деңгейімен және еліміздің аумақтары бойынша төмен үйлестірілуімен негізделеді.

10) Экономикада жұмыс істейтіндердің орта айлық атаулы еңбек ақысы. Әрине, ЖӨӨ еңбек ақының үлесі көрсеткіші көбірек қызығушылық туғызатынын мойындау қажет, бірақ аумақтар бойынша мәліметтердің болмауы жұмыс істейтіндердің орташа атаулы еңбек ақысы көрсеткішін рейтингке енгізуді қажет етті. Дегенмен бұл көрсеткіш те аумақ тұрғындарының әл-ауқатын көрсеткендіктен, экономиканың бәсекеге қабілеттілігі деңгейін сипаттауға қабілетті.

11) Аумақтағы жұмыссыздық деңгейі. Нақты ЖӨӨ әлеуетінен ауытқуы түріндегі жұмыссыздықтың экономикалық салдарын ескере отырып, бұл көрсеткіш аумақтың бәсекелестік артықшылықтарын (еңбектік) жүзеге асыру дәрежесін сипаттайтынын айтуға болады. Осыдан келе, бұл көрсеткішті аумақтық экономиканың бәсекеге қабілеттілігі рейтингіне енгізу негізді болып табылады.

Біздің ұсынысымыз бойынша жергілікті өзін-өзі басқару негізінде, бірлескен басқару құрылымы болады. Осы құрылым ұйымдастырылған модельді ұсынуы бойынша, тұрғындар өздерінің әлеуметтік- экономикалық көзқарасын қорғайды. Модельдің қолданған типі мақсаттарға байланысты

олардың қол жету механизмдері аумақтық басқаруды және ие болу функцияларды бөлу деректері арқылы білдіреді. Муниципалды білім, бірлестік сияқты ұйымдастыру жұмыстарын атқарады, өзінің жеке міндеті және құқығы бар, бірақ осы қоғамдастықтың әрбір мүшесіне берілген міндет пен құқықтан өзгеше айырмашылығы бар.

Тұрғындар акционер ретінде өз меншігінің басқару құқығын менеджерлерге және директорлар кеңесіне береді, олар бірлестіктің бірнеше аспектілерінің шешімдерін қабылдап отырады, принципіалды, ең маңызды шешімдерді есептемегенде. Тұрғындар (акционерлер) бірлестіктің негізін қалаушы болса да, бақылау тізгінін сеніп беріп қойса, әрбір адамға бірлестік капиталынан бірдей үлес беріліп отырса да, бірлестіктің басқару жұмыстарының функциясы бөліне бастайды.

Басқару бірлестігінің келесі мәселесінің дұрыс шешілуі мына қызметкерлерге қажет, олар тұрғындар (акционерлер), несие берушілер, сатып алушылар және т.б. Осылардың барлығы «бірлестік меншігінің қатысушылары» деп есептеледі. Қазақстанда құрылып жатқан әлеуметтік – кәсіпкерлік бірлестіктер жұмыстарын осы принцип бойынша жүргізуге болады. АҚШ-та кең тараған жұмысшы акционерлік меншік атты бірлестіктердің жұмыстары, осы нұсқаға ұқсас ұйымдастырылған. Бірлестіктің тиімді басқарылуы түрлі аспекті акционерлердің қарым-қатынасына байланысты. Осыған байланысты ең негізгі сұрақтар, мыналар: қандай мүмкіндіктер арқылы осы институттар пайда болуы керек; бірлестік экономикалық өңір қарамағында қандай басқару және бақылау моделін қолдануы қажет?

Қазақстан әлемдік шаруашылыққа ену жолында тоқтап тұру себебі, халықаралық еңбекті бөлу барысында тар шеңберлі мамандық болып тұрғандығынан, әлемдік тауар нарығынан алыстап кеткендіктен, өңірлік үйлесушіліктен, көлік коммуникациялық инфрақұрылымның дамығандығынан.

Біздің экономикамызда биоөріс құрылымы экспорттау шикізат бағытында жекешелену секторлары қалыптасуда, көптеген өңірлер бір салада жұмыс атқаруда, өндірістік құрылымдар жойылған. Сонымен қатар кейбір өңірлердің бәсекелестік басымдылығына қарамастан, кемшіліктері де бар, олардың рынокқа үйренуі түрлі мүмкіндіктермен байланысты.

Сонымен қатар қазіргі даму беталысы елдің континентальдық стереотипін бұзды. 2015 жылғы дейінгі Қазақстан Республикасы өңірінің даму стратегиясында айтылғандай кейбір перспективалы өңірлер, дәстүрлі бәсекелестік артықшылығымен бірге өзінің жағрафиялық мүмкіндігін максимальды мақсатты пайдалану тиіс.

Логистикалық көлік орталығын құру арқылы Еуропа және Азия жолаушыларына жоғары дәрежедегі жағдай жасау және түрлі жүктерді тасымалдау базасында үлкен жетістіктерге жету. Тарихы мен мәдениеті бай Ұлы Жібек Жолы аймағында ғажайып туристік орталық ұйымдастырып, жұмыс жүргізу өте ыңғайлы. Оңтүстік бағытының бел арнасы Қытай мемлекетінің шекарасынан басталды (Достық, Хоргос) – Талдықорған – Алматы – Тараз – Шымкент – Қызылорда – Атырау, осы қалалар арқылы Орталық Азия мемлекеттерінің шекаралық өңірлеріне шығады. Сонымен қатар Қызылорда, Ақтөбе, Атырау, Маңғыстау облыстары Европа, Таяу Шығыс, Шығыс Азия және Оңтүстік Азия елдеріне экономикалық кеңістікке шығады. Бірқалыпты аумақтың даму концепциясының орнына поляризациялық даму концепциясы келеді. Бұл қалалардың нарықтағы ғаламдық және өте көлемді жұмыстарды атқарады, еліміздің барлық өңірлеріне пайдалы болуы тиіс. Басқа өңірлерге аумақтық стратегиялар, оның тек бәсекелестік жетістігіне назар аудармай, «өңірлердің бәсекелестігінен» қарым-қатынасқа көңіл бөліп елімізге осы жүйе арқылы бәсекелестік жетістіктерге жетуі тиіс.

Шекараға жақын орналасқан қалаларда трек пункттер ұйымдастыру. Тірек қалалар осы жұмыстар бойынша кішілеу қалаларды, селоларды тартады, сонымен бірге кәсіпкерлік жұмыстарын жандандырады, аумақтық кластерлер катализаторына айналады. Трек қалаларының негізгі бағыты инновациялық секторлардың жұмысын дамытуға, өңірлік рынокқа бағытталған.

Жоғарыда айтылған мәселелерді орындау барысында, мына төмендегі шарттарға мән беріледі:

1. Егер жеке секторлардың жұмыстарында белсенділік болмаса, «синтетикалық» кластер жұмыстарын қолдану, дамыту қажет.

2. Белсенді кластерлерге – реттеу механизмдерін құру, олардың қарым-қатынастарын нығайту.

3. Кластер жұмыстарын дұрыс жолға қою үшін, қамтамасыз ететін инфрақұрылымды дамыту және құру қажет: өндірістік және қойма бөлмелерін беру, логистикалық – көлік торабын құру. Кадрлердің өз білімін жетілдіру орталықтарын ұйымдастыру, жер телімдерін және басқа объектерді беру,

кластердің дамуын қамтамасыз ету болып табылады.

Кейбір үлкен шикізат секторлары басым өңірлерде бәсекелестікке қабілетті, негізгі бағыттар көптеген компаниялардың дамуына ықпал етеді. Қажетті ресурстарды бір жерге жинақтау механизмі, әлеуметтік кәсіпкерлік корпорациялар қосымша инвестицияларды алып келеді. Осы корпорациялардың ең негізгі бағыттары - кіші және кәсіпорындарының қызмет көрсетуі арқылы, олардың тауарларының қажеттілігімен ұзақ мерзім шарттарға байланысты жоспарлы әдістерді қолдану және басқару екендігі төменде көрсетіледі:

1. Бұрыннан келе жатқан құрылымдарды және аумақтық сәйкестігін түбегейлі өзгерту.
2. Жаңа аумақтардағы шаруашылықтарды игеру және жаңа дамыған стратегияны қолдану.
3. Ауданаралық және селоаралық өзара әрекетті, мақсатты түрде кешенді ресурстарды қажетті жерде пайдалану және қолдану.

4. Ұзақ уақытта әрекет жасап, жұмыс атқаратын жобалардың маңызды экономикалық, экологиялық және әлеуметтік-саясат келешегін жүзеге асыру.

5. Өзекті аумақтың проблемаларын шешу үшін белгілі құқықтық басқару тетіктерін қолдану.

Осыған байланысты өңірлердің бәсекелестік қабілеті даму үшін мақсатты, кешенді жоспар ұсынылады:

1. Басты мақсат, аумақтың бәсекелестік қабілетінен шығады, ол ұлттық идея, оны қисынға келтіруге болады: «Экономикалық жетілдіру және диверсификациялау арқылы өңірлер бәсекелестік позицияға жетеді».

2. Осы жоспардың ең негізгі мақсаты мынада: аумақтың перспективалық дамуын түсінікті етіп анықтау, алдына үлкен мақсат қою, оның шешу жолдарын табу.

* * *

Изложены проблемы повышения конкурентоспособности экономической системы в Южно – Казахской области

Problems of increasing of economic system competitiveness in South Kazakhstan region are stated.

ӨОЖ 631.18.22

ҚАЗАҚСТАННЫҢ АГРАРЛЫҚ СЕКТОРЫНДАҒЫ ЖЕР РЕСУРСТАРЫН ПАЙДАЛАНУ МЕН ЖЕР ҚАТЫНАСТАРЫН ДАМУ ЖАҒДАЙЫ

DEVELOPMENT OF LAND RELATIONS AND USING OF LAND RESOURCES IN AGRICULTURE OF KAZAKHSTAN

Кожакметов А.Т., Маханов Е., Тойлыбаев Н.С.
Kozhakmetov A.T., Makhanov E., Toylibayev N.S.

Қазақ ұлттық аграрлық университеті

Республиканың ауыл шаруашылығы кәсіпорындарында жер ресурстарын пайдаланудың табиғи-экономикалық сипаттамасы, жер жағдайының талдауы, жер құнарлығының деңгейін анықтайтын көрсеткіштер динамикасы келтіріліп, оларды пайдалану тиімділігіне баға берілген.

Қоғам онымен тіршілік қызметі барысында өзара әрекеттесетін кез келген табиғи ресурс сияқты, жер де пайдалану кезінде құрылымдық және сапалық өзгерістерге ұшырайды.

2008 жылғы 1 қарашадағы жер балансының мәліметтері бойынша, республикада 43,8 млн га (49,2%) ауыл шаруашылығы мақсаттарына арналған жер бекітіліп берілген, 204,3 мың шаруа және фермер қожалықтары, жалпы ауданы 4,7 млн га (5,3%) ауыл шаруашылығы өндірістік кооперативтері, ауыл шаруашылығы алқабының ауданы 36,3 млн га (43,6%) барлық түрдегі шаруашылық серіктестіктері мен акционерлік қоғамдар есепке алынған.

Мемлекеттік ауыл шаруашылығы кәсіпорындары, 1-суретке сәйкес, ауыл шаруашылығы мақсатына арналған жердің 1,6 млн га немесе 1,9%-ын алады. 2008 жыл ішінде шаруа және фермер